

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN AYDIN PROFİLİ: NEZİHE MUHİDDİN ÖRNEĞİ*

Dilşad TÜRK MENOĞLU KÖSE**

Özet

Kadınların, erkek egemen bir dünyada seslerini duyurabilme mücadelesi modernleşme sürecine kadar dayandırılır. Türkiye Cumhuriyeti için bu sürecin en fazla ses getirmeye başladığı dönem, erken cumhuriyet dönemi olarak kabul edilmektedir. Kökeni Osmanlı İmparatorluğunun son demlerine dayanan ve Cumhuriyetle birlikte devam eden kadın haklarına ilişkin çalışmalar, dernek kurmak, dergi ve gazetelerde yayınlar yapmak ve kongreler düzenlemek gibi çeşitli alanlarda olmuştur. Kadın olma bilincinin gelişmesi, devamında da kadın hakları örgütlenmesi çalışmalarının merkezinde bir aydın profili olarak Nezihe Muhiddin yer aldığı söylenebilir. Batı literatüründe Intellectual - Intellectuals, intelligentsia, literati ve les clerics olarak karşımıza çıkan kavramların Türkiye literatüründeki karşılığı çoğunlukla aydın, münevver... vb. şekilde ele alınmaktadır. Çalışmada bu kavramların aydın kavramı ile ilişkisinden yola çıkılarak, Türk aydınının tasnifi yapılmaya çalışılmış ve asıl olarak Nezihe Muhiddin'in Türk aydın serüvenindeki yeri ortaya konulmaya odaklanılmıştır. Çalışma, üç ana başlık altında toplanmıştır: Birinci kısımda, aydın kavramı ve aydın kavramının Batıdaki karşılıklarından kaynaklanan anlam karmaşası ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. İkinci kısımda, bir aydında bulunması gereken kriterler, misyon ve aydın tiplerinden hareketle, Türk aydınının genel karakteristiği ortaya konulmuştur. Üçüncü kısımda, tarihimizin önde gelen aydınlarından Nezihe Muhiddin'in yaşamı ve fikir dünyası ile ele alınmıştır. Sonuçta ise, Türk aydın tipine uygun bir kadın olarak Nezihe Muhiddin, siyasal hayata katkıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Nezihe Muhiddin, Aydın, Entelektüel, Modernleşme.

EARLY REPUBLICAN WOMEN'S INTELLECTUAL PROFILE: THE CASE OF NEZİHE MUHİDDİN

Abstract

The struggle of women to be heard in a male-dominated world is based on the modernization process. For the period of the Republic of Turkey started to maximum volume of this process is considered as the early republican period. The studies on women's rights, whose origins are based on the last verses of the Ottoman Empire and continued with the Republic, have been in various fields such as establishing associations, publishing in magazines and newspapers, and organizing congresses. Nezihe Muhiddin was the head of an intellectual profile at the center of women's rights organization. Intellectual in Western literature - Intellectuals, intelligentsia, literati and les Clercs money in Turkey as we face the concepts of literature, mostly intellectuals, enlightened ... etc. is dealt with. In this study, it was tried to classify the Turkish intellect from the relationship of these concepts with the concept of intellectuals and the place of Nezihe Muhiddin in the Turkish intellectual adventure was revealed. The study is organized under three main headings: In the first part, the concept of

* Bu çalışmanın kısa bildiri versiyonu; International Conference On Contemporary Women's Studies, 7-8 March 2019'da sunulmuştur.

** Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, dturkmenoglu@sakarya.edu.tr.

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

enlightenment and the confusion of the meaning of the concept of intellectuals in the West have been tried to be eliminated. In the second part, the general characteristics of the Turkish intellectual are determined by taking into consideration the criteria, mission and intellectuals that should be present in a litigation. In the third chapter, the life and ideas of Nezihe Muhiddin, one of the leading intellectuals of our history, are discussed. As a result, Nezihe Muhiddin was tried to be put forward as an intellectual.

Key Words: Women, Nezihe Muhiddin, Enlightened, Intellectual, Modernization

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

GİRİŞ

Türk düşüncesinde dışarıdan alınan kavramların tercümesinde oluşan anlam karmaşası önemli bir sorundur. Aydın kavramı da, akademik literatürde bu karmaşayı yaşayan kavramların başında gelmektedir. Batı toplumlarında ortaya çıkmış olan Intellectual – Intellectuals, intelligentsia, literati ve les clerics gibi terimlerin getirdikleri ayrıntılı incelemelerin tamamı “Aydın” sözcüğü olarak tek bir çatı altında toplanmaya çalışılmış, ancak meydana gelen kavram karmaşası ortadan kaldırılamamıştır. Çalışmada öncelikle aydın kavramına ilişkin bu anlam karmaşası ele alınacaktır. Türkiye literatüründe aydın sözcüğünün ne anlama geldiği, hangi söylem aşamalarından geçtiği değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ardından aydının önemi, kriterleri ve misyonu üzerinde durularak bir aydında bulunması gereken temel özellikler belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Türk siyasal hayatında önemli bir yere sahip olan kadınlardan Nezihe Muhiddin, aydın kavramı çerçevesinde ele alınacaktır.

Kurtuluş savaşında vatanın kurtuluşu için mücadele eden Türk kadınları, Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal ve siyasal hayata entegrasyon için yoğun çalışmalar yapmış, mücadeleler vermişlerdir. Bu kadınlar içerisinde önde gelen isimlerden biri de Nezihe Muhiddin’dir. Bu detaydan yola çıkarak çalışmada, öncelikle aydın kavramına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Aydın kimdir? Aydın kime denir? Aydın olmanın kriterleri nelerdir? Sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Ardından Türk aydınının özellikleri nelerdir? Sorusuna cevap aranmış ve Nezihe Muhiddin, bir aydın olarak analiz edilmeye ve Türk aydın profili içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. Aydın Kavramı

Aydın kavramını karşılayan kavramlardan biri olarak, entelektüel kelimesi Türkçeye Fransızcadan geçmiştir. Bu kelime, Latince intellectual kelimesinden gelmektedir. Entelektüel, bilgi edinmeyi amaçlayan, var olan fikirlerle uğraşan ve kendi fikrini kendi oluşturan kimsedir (Kılıçbay, 1995:175). Türkiye’de ise 19. yüzyılda Rusya ve Avrupa’nın muhtelif yerlerinde öğrenimlerini tamamladıktan sonra Türkiye’ye dönen, toplumsal, siyasal sorunlara ilgi duyan ve çözüm yolları üretmeye çalışan, genellikle devlete bağlı bir kurumda çalışan bürokratik/ seçkin sınıf aracılığı ile “intelligentsia” (entelijansiya) sözcüğünden hareketle “münevver” ve sonrasında “entelektüel” kavramlarının taşındığı görülmektedir. Münevver, kelime olarak Arapçadan türemiş ve nur, ışık saçan anlamına gelmektedir. Türkiye’de entelektüel kelimesi ile yaklaşık olarak aynı anlama gelen ve 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış “münevver” kelimesi ve daha sonrasında bu kelimenin yerini almış olan “aydın” sözcüğü bulunmaktadır (Hilav, 2002: 103-106).

Her iki sözcükte okumuşluğu, ön yargılardan sıyrılmışlığı, eleştirel düşünceye sahip olmayı ifade etmektedir ki, bu da Fransızca “eclairé” (aydınlanmış) sözcüğünden kaynaklanmaktadır. Bu tanım modern toplumlar için uygun olsa da geleneksel toplumlarda

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

aydın kavramına atfedilen anlamın daha farklı olduğu söylenebilir. “Eclairé” kavramı, Tanzimat döneminde münevver olarak karşılık bulmuştur. Bu kavram daha sonrasında dilde arılaşma ile birlikte aydın kelimesine dönüşmüştür. “Aydın var olan bilgiyi öğrenmeye vurgu yapmaktadır”. Diğer bir ifade ile aydın, entelektüel gibi üretici değil tüketici konumundadır (Kılıçbay, 1995: 175).

Aydın kavramı ile ilişkili bir diğer kavram olan “Literati” ise, Batı Avrupa’da toplumunun değerlerini koruyucu özelliğe sahiptir. Ancak literati Rönesans’la birlikte toplum değerlerini koruyuculuktan bu değerlerin sorgulayıcısı bir konuma geçmiştir (Bottomore, 1990: 74- 75). Osmanlı’daki literati grupları; saray ve saray okullarında yetişenler, medresede yetişenler ve tekkelerde yetişenler olmak üzere üç gruptur. Bu üç grubun görüşlerinde farklılıklar olmakla birlikte temel dini ve kültürel değerlerin birleştirici öğeler olduğu söylenebilir (Oran, 1995: 387).

Münevver ile günümüz aydını arasındaki en dikkat çeken fark, sosyal konumları yönünden olmuştur. Münevver bir kent soylusu olmanın yanı sıra, kendini geliştirmek için gerekli olan ekonomik refaha da sahiptir. Aydın ise, yetenekleri doğrultusunda, merkezin doğruları dışında doğrular kabul etmektedir (Vergin, 2006: 12). Aydın yönetimin menfaatlerine aykırı düşüncelerini dile getirme noktasında münevverden bağımsız bir konumdadır.

Batı dillerinde ki aydın sözcüğünün karşılığı olan intellectual sözcüğü ise, düşünen ve bilgi üreten özelliklerine vurgu yapılan bir anlam içermektedir. Aydın kavramı, kişisel özellik ve yeteneklerden ziyade eğitim düzeyi ve toplumdaki fonksiyonlarının tanımlanmasına yönelik kullanılmaktadır (Günay, 1995: 507- 514). Kısacası açıklanmaya çalışılan bu anlam karmaşasının temelinde, batı dillerindeki konuya ilişkin farklı kavramların (intellectual, intelligentsia, literati, clerics gibi) tamamının dilimizdeki tek bir “aydın” kavramını karşılıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Aydınla ilgili bir başka kavram olarak entelijansiya, kendine özgü bir ahlak anlayışına sahip, belirli bir dünya görüşü olan bir topluluk olarak bilinmektedir. Entelijansiya ve entelektüel arasında farklar bulunmaktadır: Bir bilim adamı entelektüel olabilir ama entelijansiya üyesi olamayabilir. Entelektüel’in sahip olduğu bilgiler genellikle kendi toplumunun var olan koşullarından kopuktur. Ancak entelektüel olmayan biri, eğer toplumun genel düzeyinin üzerinde olup aynı zamanda da siyasal ve toplumsal olaylarla yakından ilgileniyorsa, entelijansiya üyesi sayılmaktadır (Oran, 1995: 387). Yapılan tüm tanımlamalar ve betimlemelerden yola çıkarak aydın olabilmek için formal eğitim görme şartının aranmadığı ortaya çıkmaktadır. Aydın’ın özellikle toplumsal meselelerle ilgilenen, toplumsal sorunlara çözüm üretmeye çalışan ve sosyo- ekonomik gelişmeleri eleştirerek topluma farklı bir bakış açısı sunan bir kişi olması beklenmektedir. Dolayısıyla aydın, genel kabul görmüş fikirleri eleştiren ve farklı izah kabiliyetlerine sahip olan bir karakter olarak değerlendirilmektedir.

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

Osmanlı modernleşmesinde aydınlar dönüştürücü, aydınlatıcı, kurtarıcı... gibi misyonlar üstlenmişler. Bu nedenle, Türkiye’de entelektüel uğraşlarla ilgilenen kimseler için entelektüel kavramının yerine “aydın” kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı söylenebilir. Böylece aydın kavramı, yukarıda bahsedilen entelektüel, entelijansiya ve benzeri kavramları içerecek geniş bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Aydın kavramında yaşanan anlam karmaşası ve diğer kavramlarla olan ilişkisi incelendiğinde ortaya çıkan belirgin ya da belirsiz tüm farklar, aslında farklı toplumların yaşamış olduğu farklı tecrübelerin bir getirisi. Buradan hareketle aydın, yaydığı toplum tecrübelerinden hareketle düşünen ve düşündüklerine evrensel bir çerçeve çizen bir insan olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan kişilerin aydın sıfatı alabilmesi için aydın tanımına uymanın yanı sıra aydın kriterlerine de sahip olması gerektiği söylenebilir.

2. Aydın Kriterleri

Aydın kavramında yaşanan anlam karmaşasının önüne geçilebilmesi için belirli sınırlamalarda bulunmak yerinde olacaktır. Her şeyden önce kişinin, aydın sayılabilmesi için edinmiş olduğu bilgileri bütün denetleme kurallarına uygun olarak elde etmiş olması gerekmektedir. Oysaki bilim adamları için önemli olan sadece yeni olanı bulmaktır. Buradan anlaşılacağı üzere, bilim adamlarının sadece küçük bir bölümü aydın sıfatına sahip olabilmektedir. Aydın sıfatı taşıyan kişinin bir diğer özelliği ise içinde yaşadığı, gerçek dünyayı beğenmeyip kendine göre ideal bir dünya tasarlamasıdır (Batuhan, 2002: 95- 101). Buradan hareketle aydın, bir reformcu olarak değerlendirilebilir.

Var olanla yetinmemek, yeniden değerlendirmek, düşüncelerini dile getirerek topluma sunmak aydınlara özgü bir faaliyet. Bu faaliyetlerin özgün ve yaratıcı olması aydın olma kriterleri için temel bir şart olarak ele alınabilir. Kişiyi aydın olarak tanımlayan sahip olduğu değerler, hayata bakış açısı, duruşu ve bunları ifade ediş tarzıdır (Subaşı, 1996: 48- 49).

Bir başka kriter olarak aydınının, kendi köşesinde, yalnız bir insan olmaması gerektiği söylenebilir. Çünkü aydının fikir koalisyonuna ihtiyacı vardır. Aydın bildiklerini açıklarken dinleyenleri memnun etmek için değil, topluma üstü kapalı gerçekleri anlatarak onları gerçeklerle yüzleştirmeyi amaçlamalıdır. Aydın için bilgi amaçtır. Bilginin amaç olmaktan çıkıp araç olması halinde, aydın olma kriterlerinin yerini uzmanlaşma alır (Vergin, 2006: 22- 29). Diğer bir ifade ile aydın, sadece kendisi çok bilen değil, fikirlerini de kitleleştirip, destek bulan kişidir. Toplumla aydın arasındaki etkileşim karşılıklıdır. Aydınının var olan tüm görevlerini ve işlevlerini, aydına toplumun yüklediği ileri sürülebilir. Bu bağlamda, aydınlardan sayılan işlevlerini tek tek değil de, bir bütün olarak ele alıp her aydında tek tek inceleyerek değerlendirmek daha doğru olabilir. Çünkü her toplumun kendi aydınları vardır.

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

3. Aydın Misyonu

Aydın sözcüğü ile kişiye dışarıdan, ayırıcı bir özellik getirildiği söylenebilir. Bu özellik ile aydınlanan, aydın olan kişi, başkalarının aydınlanması için çalışma misyonunu yüklenmektedir. Bu durumda aydının misyonu, önce yakın çevresini, daha genel planda da kendi toplumunu aydınlatmak olarak değerlendirilebilir.

İnsanoğlu kendini aşan toplumsal meselelerde bir fikir sahibi olsa da, kendisine model olabilecek, fikirleri ile bağdaşan bir sese ihtiyaç duymaktadır. Böylece kişiler bireyselliklerini korurken fikirleri de meşrulaşmaktadır. Aydın bu noktada hem toplumun vicdanı olmakta hem de meydana gelen toplumsal olaylara yorum getirerek tepkileri ile birlikte bir “ayna” işlevi görmektedir (Mahçupyan, 2006: 22- 23). Aydınlar toplumsal yapıdan kopuk değildirler ve toplumsal alandaki gelişmelere bağlı olarak değişmektedirler. Toplumun gelişme düzeyi, aydının gelişme düzeyini de belirlemektedir. Toplumsal gelişmelere göre, aydının farklılaşan rolüne Bauman’da değinmiş ve “yasa koyucu yerine yorumlayıcı” rolünü entelektüel için daha uygun görmüştür. Aydınların açıklama ve seçmeden ziyade anlamaya yönelik bir rol üstlenmeye başladığı söylenmektedir (Bauman, 1996: 11- 12). Aydınlar toplumdaki görev ve sorumluluklarına göre gruplara ayrılabilirler. Bunlar aynı zamanda aydınların tipleridir: Sözcü, yol gösterici, lider, vicdan, muhalefet veya toplumun aynası şeklinde aydınlarla karşılaşılabilir. Üstlendiği roller ve işlevlerle aydın tipleri çeşitlenebilir.

4. Aydın Tipi

Aydın içinde yaşadığı toplumun durumu ve sorunları hakkında zengin bir bilgi birikimine sahip olan ve bu birikim temelinde analiz, sorgulama, değerlendirme yapan, düşünce üreten, daha iyi bir toplum ve insanlık için politik eylemde bulunan bir insan tipi olarak görülmektedir. Aydınların farklı sosyal, kültürel ve ekonomik değerleri savundukları da düşünüldüğünde farklı sınıflandırmalar yapılabilmektedir.

Aydın teriminin Türk dünyasındaki karşılığı Batı ile temasların göreceli olarak yoğunlaştığı Tanzimat’tan bu yana “münevver” adı ile ortaya çıkmıştır. Münevver tanımı ile birlikte kendine özgü bir aydın tipi ortaya çıkardığı söylenebilir. Batılı aydın kendisini bir bürokrattan, bir uzmandan, bir yöneticiden mutlaka ayırmaya çalışmaktadır. Aydınların okumuş olması, bilgi sahibi ve kültürlü olması gibi aydınlanmış yönleri, konusunda bilirkişi olması yönetsel ve bürokratik çıkarılardan en az etkilenmesi ve bağımsızlık duygusu ile sürekli düşünsel arayış içinde olması, onu amir-memur ilişkisi dışında tutan yönleridir. Bundan dolayı batı toplumunda aydının yeri ve sosyal statüsü bir belirsizlik içinde olmuştur (Özlem, 1995: 205- 226). Türk aydınının ise toplumdaki herkes gibi sosyal bir statüye ve sınıfsal bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Türk aydını çoğu zaman ideolojisi, bulunduğu toplumsal konuma ters düşebilmektedir. Osmanlıda modernleşme ile gelen aydın kavramının karşılığı; mesleğinde uzman olan, devlet yönetiminde yer alan, okumuş, bilgi sahibi, kültürlü, insan tipleri olarak tanımlanmıştır.

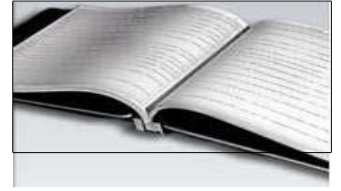

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

5. Türk Aydını

Osmanlı'da aydın kavramının ortaya çıktığı dönemde, Batılılaşma çabaları içerisinde olduğundan, Türk aydınının doğuşu Osmanlı'nın gerileme dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde Türk aydınının bu açıdan en önemli özellikleri “misyonerlik” ve “fonksiyonellik” olarak görülmektedir. Türk aydınının fonksiyonel (memur yani devletin içinde görev almış) ve misyoner (yani söylemi dinsel) olarak doğduğu söylenebilir. Türk aydınının doğuş evresi aynı zamanda Batının keşfedilmesi sürecinin içerisinde yer almaktadır. Batıya duyulmaya başlanan hayranlık Türk aydınının misyonerlik yönünü geliştirmiştir. Dolayısıyla aydının yüklendiği görev onu gelenekselliğin taşıyıcısı olan halktan uzaklaştırdığı söylenebilir. Türk aydınının misyonerlik fonksiyonunu tamamlayan bir özelliği de “kurtarıcılık işlevi” olmuştur. Osmanlı aydını, devlet kökenli olmasının da etkisi ile halkı egemen ideoloji içinde kurtarma misyonuna yakın olmuştur (Mardin, 1991: 284). Aydın bu misyonu üstlenmesi aslında klasik dönemde Osmanlı'nın seçkin sınıfı olan ulemanın özellikleri ile de alakalıdır.

Osmanlı'da ulema, toplumsal kesimlerin içinden gelerek kendi inisiyatifiyle devlete uzanabilen ayrıcalıklı bir kesim olarak bilinmektedir. Devlet içinde ulemanın konumu, ataerkillik ve otoriter zihniyetin etkisiyle ideolojik homojenliğe sahip olarak değerlendirilmektedir. Türk aydınına dair sözünü ettiğimiz bu özellikler toplumumuzun tarihsel serüveni içerisinde açıklanabilmektedir. Türk aydını toplum tarafından “aydın” olan ayrıcalıklı, bilgili olarak algılanmış, bir öğretmen gibi görülmüştür.

Dünden bugüne Türk aydınının ortak niteliği olarak kabul edilen özellikler arasında Osmanlı'daki Batılılaşma serüveninin bir yan ürünü olarak Türk aydınının özellikleri bulunmaktadır. Tanzimat'la birlikte ortaya çıkan, var oluşunu devlete borçlu olan bu yeni aydın, toplumun üzerinde bir konuma sahip olmuştur (Özel, 1983: 61- 62) ve kendine bir misyon atfetmiştir.

6. Hayatı ve Fikir Dünyasıyla, Bir Aydın Profili Olarak Nezihe Muhiddin

Toplumsal yaşantının önde gelen tartışmalı konularından biri olarak kadın – erkek eşitsizliği veya toplumsal cinsiyet eşitsizliği tartışmaları günümüzde hala varlık göstermektedir. Kadına bir sorun olarak bakmak yerine, genel olarak kadının toplumsal hayattaki statüsünü ve haklarını eşit bir şekilde kullanabilmesi dolayısıyla da kadının kişi olarak var olabilmesi konuları (Doğramacı: 1997: 1; Yılmaz, 2016: 263-296) post modern dünyada hala gündemi meşgul eden konular arasında yer almaktadır. Aslında günümüz politik bilimcilerine ve feministlerine göre, bu konuların gündeme getirilmesi dahi önemli toplumsal problemlerin çözümünü de kolaylaştırabilir. Nitekim modernleşme döneminden günümüze kadınların var olmak için verdikleri mücadelelerin feminizm olarak adlandırıldığını söylemek mümkündür. Türk kadınları da diğer hem cinsleri gibi doğal haklarını alabilmek için modernleşme dönemi ve sonrasında bu mücadele yoluna girmişlerdir. Bu kapsamda Kurtuluş savaşı mücadelesinde başrolde milleti için savaşan Türk kadınları, Cumhuriyetin ilk yıllarında

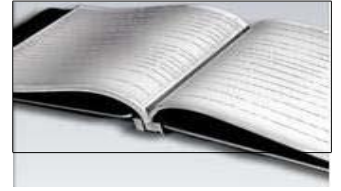

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

sosyal ve siyasal hayata entegrasyon için yoğun çalışmalar yapmış, mücadeleler vermişlerdir. Bu kadınların önde gelen isimlerinden biri de Nezihe Muhiddin'dir.

Nezihe Muhiddin 1889 yılında İstanbul, Kandilli'de doğmuştur. Eğitim hayatı Kandilli mahalle mektebinde başlamış, sonrasında kardeşiyle birlikte evde devam etmiştir. Farsça, Arapça, Fransızca ve Almanca ile bu dillerin edebiyatını özel öğretmenlerden öğrenen Nezihe Muhiddin, kadın sorunları üzerine düşünen, aynı zamanda ilk kadın gazetesi Hanımlara Mahsus Gazete'nin Zekiye takma adıyla aktif yazarlarından olan annesi Nakiye Hanım'dan çok etkilenir. Yükseköğrenim görmediği halde kendi kendini yetiştirerek, yirmi yaşında Maarif Nezareti'nin fen sınavını kazanarak fen bilgisi derslerini vermek üzere kız idadisine atanmıştır. Nezihe Muhiddin'in, 1911 ile 1944 yılları arasında 17 romanı, 300 kadar öyküsü yayınlanmıştır (Yılmaz, 2016: 263-296). Kendini yetiştirme ve eğitim alanında verdiği önem dikkate alındığında, bir aydın olarak Nezihe Muhiddin, kadınların eğitim hayatındaki etkinlerinin artırılmasında öncü rol üstlenmiştir. Ayrıca kadınların kendi haklarını savunabilmeleri için Cumhuriyet döneminde Kadın Hakları Fırkasının kurulmasına yönelik çalışmalarda lider konuma sahip olmuştur. Kadın Hakları Fırkasının kurulma teşebbüsünde başı çeken isim olarak Nezihe Muhiddin ve ekibi Türk kadınlarının erken cumhuriyet dönemi kadın olma mücadelesi vermelerini ve kadın olma bilinçlerinin gelişmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu yönleri ile Nezihe Muhiddin ve ekibinin Türk aydın tipolojine uygun bir söyleme sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınlık bilincinin oturmasında rol oynayan Nezihe Muhiddin gibi aydın kadınların temel arzusu, o dönemde bir ilerleme ve kendini geliştirme yolu olarak görülen modernleşme süreçlerine dâhil olmak ve toplumsal hayatta daha aktif rol üstlenebilmektir (Zihnioğlu, 2003: 45). Bu anlamda Nezihe Muhiddin'in önderliğindeki feminist kadınlar, cephe savaşlarının arkasında yer almış olmalarını da gerekçe göstererek, 1922'den itibaren kadın haklarıyla ilgili görüşlerini, dile getirmeye başlamış ve siyasal taleplerde bulunmaya başlamışlardır.

İlk kadın siyasi partisi olarak Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması da bu amaca dayanmaktadır. Parti, kadınların da erken cumhuriyet döneminin şekillenmesinde katkılarının olmasını sağlayabilmek için toplantılar düzenlemiş ve mecliste kadınların da yer alabilmesine ilişkin ciddi bir politika yürütmüştür. Ancak bu yıllarda kadınların oy kullanma haklarının olmadığı gerekçesi ile partinin resmileşme süreci isteği reddedilmiştir. Bir siyasi parti olma mücadelesini devam ettirmek adına Nezihe Muhiddin ve ekibi Türk Kadın Birliği olarak yeniden örgütlenmiştir (Baykan ve Ötüş, 1999: 29). Bu dönemde bir siyasi parti olamamışlarsa da siyasal alandaki varlıklarını Türk Kadın Birliği üzerinden aktif bir şekilde göstermeyi başarmışlardır. Nitekim "Türk Kadın Birliği" Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan ilk kadın derneği olarak bilinmektedir. 45 şubesiyle neredeyse tüm Türkiye'de örgütlenmeyi ve aktif faaliyet yürütmeyi 1935 yılına kadar sürdürmüşlerdir. 1935 yılında tek partili politik yapılanmanın etkisi ile kapatılmış olsalar da 1949 yılında yeniden faaliyete geçmişlerdir (Öztürk, 2007: 175). Nezihe Muhiddin önderliğindeki bu derneğin, kadın hakları için olan mücadelesi ve Türk toplumunda kadını etkin ve aktif bir yere getirme çabası, kendisinin Türk aydın kriterlerini yüklenmiş bir karakter olarak tanımlanmasını

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

sağlamaktadır. Çünkü var olan ile yetinmemek, yeni değerlendirmeler yapmak ve bunları topluma sunmak aydın olma kriterlerinin ana maddeleri içerisinde sayılmaktadır. Bu noktada Nezihe Muhiddin'i bir aydın olarak tanımlamada sahip olduğu değerlerin, hayata bakışının ve bu bakışı ifade edişinin etkisi büyüktür.

6.1 Bir Aydınla Bulunması Gereken Kriterler Bağlamında Nezihe Muhiddin

Kişiyi aydın sıfatının yüklenmesi süreci bilim adamı olma sürecinden çok daha farklıdır. Çünkü bilim adamlarının temel hedefi yeni olanı bulmaktır. Aydın ise yeni olandan ziyade toplum için doğru olan ile ilgilenir. Dolayısıyla da elindeki verileri tüm toplumsal düzen kurallarını dikkate alarak değerlendirir. Buradan anlaşılacağı üzere, bilim adamlarının sadece küçük bir bölümü aydın sıfatına sahip olabilmektedir (Batuhan, 2002: 95- 101). Aydın tipolojileri Nezihe Muhiddin temel olarak değerlendirildiğinde eğitime, okumaya ve bilime verdiği yadsınamaz önem ile ilk etapta dikkatleri üzerine çektiği görülmektedir. Nitekim Türk kadınlarının erken dönem kadın olma mücadelesinde başı çeken isimlerden biridir. Bu anlamda bilinçlenen ve toplumsal hayat içerisinde aktif yere sahip olmak isteyen kadınların, yaşadıkları sorunların anlaşılması ve bunlara çözüm önerileri sunulması için siyasal alanda verilen mücadelelerin ve girişimlerin başını çekmiştir. Muhiddin kendi eğitimi döneminde ilk defa 1895 yılında annesi Nakiye Hanım ve Fatma Aliye gibi önemli isimler tarafından çıkarılan “Hanımlara Mahsus Gazete” den ve fikirlerinden fazlaca etkilenmiştir. Bu gazete ile asıl amaçlanan 19. yüzyıl Osmanlı yenileşme mücadelesi içerisinde, kadınları eğitim alanında yeniliklerle tanıştırmaktır. Kadınların eğitimlerinin sadece sıbyan veya mahalle mekteplerinden ibaret olmaması gerektiği vurgulanmakta olan gazete yurt dışı kaynaklarında “grand dame / büyük hanım” olarak tanımlanmaktadır (Dinçyürek, 2016: 143-156).

Gazete ve çevresi ile yakın olan Nezihe Muhiddin ilerleyen yıllarda gazetenin ana teması olan kadınların, kadınlık kimlikleri toplumun hemen her alanda istedikleri mesleği yapabilmeleri mücadelesine dahil olmuştur. Bu durum “aydın” kabul edilecek kişide bulunması gereken sıfatlardan bir diğeri yine Nezihe Muhiddin’de de bulunduğu şekilde değerlendirilmektedir. Çünkü çalışmanın teorik kısmında daha önce belirtildiği gibi bir aydın içerisinde yaşadığı, gerçek dünyayı beğenmeyip kendine göre ideal bir dünya tasarlaması yapan ve bunu anlatmaya, yaymaya çalışan kişidir. İşte Muhiddin’de modernleşme döneminin içerisine doğmuş aydın bir kadın olarak, yeni kurulan cumhuriyetin şekillenmesinde kadınların daha aktif bir rol üstlenmesinden yanadır. Bunun için de gazetelerde yer alan köşe yazıları, eğitime verdiği önem, bizzat öğretmen olarak kız meslek okullarında görev yapması gibi faaliyetlerinin yanı sıra kadınlara yönelik bir siyasi parti kurulması girişiminde öncü olmuştur. 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası adı ile Türkiye’nin ilk kadın siyasi partisi kurulmaya çalışılmıştır. Ancak kadınların siyaset yapmasına yasaların izin vermemesi gerekçesiyle bu girişim engellenmiştir. Ardından Nezihe Muhiddin’in başında bulunduğu aynı kurucu heyetle oluşturulan “Türk Kadınlar Birliği” kadın-erkek eşitsizliğine son vermek ve kadınların siyasi haklarını elde etmeleri yolunda büyük çalışmalarda bulunmuştur (Öztürk, 2007: 175). Dolayısıyla aydında bulunması gerektiği düşünülen bir diğer kriter olan var olanla

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

yetinmemek, yeniden değerlendirmek, düşüncelerini dile getirerek topluma sunmak anlayışı Nezihe Muhiddin’de fazlasıyla görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Nezihe Muhiddin, toplumun dönüşümüne etki edecek tüm düşünceleri faaliyete geçirirken tek başına olmamış, yalnız kalmamıştır. Hem kendi gibilerle olan fikir koalisyonları hem de fikirleri ile etkilemeye çalıştığı toplumun geri kalanı ile iç içe olmuştur. Bu durum Nezihe Muhiddin’in aynı zamanda bir aydın olarak misyonunu yerine getirmeye çalıştığını ortaya koymaktadır.

6.1.1. Aydınların Misyonları Bağlamında Nezihe Muhiddin

Bir aydında aranan en temel misyonlardan biri toplumun vicdanı olabilmesidir. Aydın hem toplumun vicdanı olma görevini yerine getirmeli hem de meydana gelen toplumsal olaylara yorum getirerek tepkileri ile birlikte bir “ayna” işlevi görebilmelidir (Mağcupyan, 2006: 22- 23). Özellikle I. Dünya Savaşı’nda, Türk kadınının kahramanlığıyla göz doldurduğu, bu savaşta kendisine çizilen sınırların dışına çıkarak erkeklerle birlikte vatan mücadelesine giriştiği görülmüştür. Ancak kadınların verdikleri mücadeleye rağmen, 1924’te kabul edilen Anayasa’da, oy kullanma hakları tanınmamıştır. 1926’da yeni Medeni Kanun kabul edildiğinde, kadınların bazı hakları yasal güvence altına alınmıştır. Kadınların siyasi haklarıyla ilgili yapılan çalışmalar toplumda sindirilmeye çalışılmıştır. 1930’da oy kullanma ve belediye seçimlerine katılabilme hakkını alan kadınların erkeğin sosyal hayattaki görevlerine yardım edip her şeyi yapabileceği kabul edilmiştir. Kadınlar, bu bilinçlenmeyle birlikte haklarını savunabilmek için yeni dernekler kurup örgütlenme yoluna gittiler (Balcı ve Tuzak, 2017: 46). Cumhuriyetin ilk yıllarında görülen en önemli kadın aydınlarından biri olarak Nezihe Muhiddin, özellikle kadınların hakları için verdikleri mücadelede başı çekmiştir. Muhiddin önderliğindeki kadınların cephe savaşlarında aktif rol almaları, savaş sonrası süreçte haklar bağlamında seslerinin daha gür çıkmasını sağlamıştır. Henüz yeni bir siyasi otorite ile tanışma sancıları çeken ülke de Nezihe Muhiddin önderliğindeki ekip kadınların hakları ve toplumsal konularının değişmesi için aktif mücadele içinde olmuştur. Bu anlamda 1922- 1923 yıllarında ilk girişimlerini gerçekleştirdikleri Kadınlar Halk Fırkası, Türk toplumunda kadının sesini ve taleplerini en keskin şekilde çıkarmaya çalışması bakımından dikkatleri çekmiştir. Nezihe Muhiddin ve ekibi kurulan yeni ülke düzeninde de aktif rol almak istemişlerdir. Toplumsal yapının yeni oluşumlara verdiği tepkiler ve yeni kurulan cumhuriyetin henüz hukuki açıklara sahip olması zaman zaman önlerine engel olarak çıksa da çalışmalarını bu yönde sürdürmüşlerdir.

Erken cumhuriyet döneminin kadın aydınlarından bir olarak Nezihe Muhiddin, hiçbir zaman toplumsal yapıdan kopuk olmamıştır. Her zaman kadınların toplumsal alandaki gelişmelere dahil edilmesine inanan bir Türk aydını olarak, toplumsal gelişmelerin tam ortasında yer almaya çalışmıştır. Kadınların toplumsal alandaki gelişmelere bağlı olarak yenilenmesinden ve değişimden yana olmuştur. Bu nedenle ilk etapta hukuki engellere takılarak kurulamayan Kadınlar Halk Fırkasından vazgeçilmemiştir. Muhiddin ve ekibi, 7 Şubat 1924’te Türk Kadınlar Birliği’ni kurarak, kadın hakları alanındaki çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Özetlemek gerekirse, görev ve sorumlulukları bağlamında Nezihe Muhiddin,

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

toplumda kadınların hakları için sözcü, yol gösterici, vicdan ve muhalefet gibi birçok görevi yüklenmiş bir aydın olarak tanımlanabilir.

6.1.2. Aydınımın Tipleri Bağlamında Nezihe Muhiddin

Toplumsal yapıların karmaşıklığı ve çeşitliliği dikkate alındığında aydınımın tipleri, üstlendiği roller ve işlevlerle çeşitlenebilir. Çünkü aydın içinde yaşadığı toplumun durumu ve sorunları hakkında zengin bir bilgi birikimine sahip olan ve bu birikimini sorgulamayan, değerlendirmeler yapan, yeni düşünceler üreten kişidir. En önemlisi de aydın, daha iyi bir toplum ve insanlık için politik eylemde bulunan bir insan tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla erken dönem kadın hakları savunucuları arasında ilk akla gelen isimlerden biri olarak Nezihe Muhiddin de bir aydın olarak “misyonerlik” ve “fonksiyonellik” özelliklerini üzerinde barındırmaktadır. Kendisi hem kadınların eğitimi hem de toplumsal hayatta daha eşit oldukları bir konumda yer almaları için öğretmenlikten siyasi parti kurma çalışmalarına varıncaya kadar çok geniş bir yelpazede mücadele vermiş, toplumun bilinçlendirilmesini kendisine misyon edinmiştir. Nezihe Muhiddin aynı zamanda tipik bir Türk aydınıdır. Aydın teriminin bizdeki karşılığı Batı ile temasların göreceli olarak yoğunlaştığı Tanzimat’tan bu yana “münevver” adı ile ortaya çıkmıştır. Işık saçan, etrafını aydınlatan anlamında kullanılan gelen münevver terimi, aydına etrafını yön verme, aydınlatma, öğretme ve bilgilendirme görevlerini yüklemiştir. Dolayısıyla Türk aydın tipolojisinin oluşumu aydın olan kişiyi, ayrıcalıklı, bilgili olarak algılamış, bir öğretmen gibi görülmüştür.

Nezihe Muhiddin’in Türk aydın tipine uygun bir karakter olarak, toplumu ve özellikle de kadınları etkilemeye çalışma, onlara düşüncelerini aktarma süreci öğretmenlik “münevverlik” ile başlamıştır. Eğitimini evde özel öğretmenler ile tamamlayan Nezihe Muhiddin, eğitim hayatına okulda devam etmek istese de kadınların eğitim hayatında aktif olmayışı ve bu alanda yaşanan karmaşa sebebiyle istediğini elde edememiştir. Ancak bu durum bir aydın olarak kendisinde öğretmen olma yaşanan eğitim karmaşasının düzelmesine katkıda bulunma isteği uyandırmıştır. 1909-1912 yılları arasında hem çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazmaya başlamış hem de İstanbul İnas İdadisinde tabiat bilimleri öğretmeni olarak çalışmamıştır (Baykan ve Ötüş: 2009, 78-80). Muhiddin’in birçok alanda toplumun aydınlanması için verdiği mücadele ve öğretmenlik “münevver olma” yaklaşımından vazgeçememesi Türk aydın tipolojisine uygun olduğunun bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Dünden bugüne bir değerlendirme yapıldığında, Türk aydınımının ortak niteliği olarak kabul edilen özellikler arasında Osmanlı’daki Batılılaşma serüvenidir. Tanzimat’la birlikte ortaya çıkan, var oluşunu devlete borçlu olan bu yeni aydın toplumun üzerinde bir konuma sahip olmuştur (Özel, 1983: 61- 62) ve kendine bir misyon atfetmiştir. Bu misyon toplumu bilgilendirme ve aydınlatmadır. Nitekim Türk aydın tipolojisi içerisinde değerlendirilen Nezihe Muhiddin’de de toplumu bilgilendirme ve aydınlatma mücadelesi hep var olmuştur.

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

SONUÇ

Nezihe Muhiddin, 19. yüzyıl Osmanlı toplumunda doğmuş ve modernleşme sürecinin toplumda yarattığı tüm değişim sancularına şahitlik etmiş bir kişiliktir. Hatta sadece şahit olmakla kalmamış toplum o sancılı dönüşüm dönemlerinde kadınların hakları için etkin rol üstlenmiştir. Kadınlar için toplumsal anlamda ortaya çıkan engellerin ancak kadınların birlik olmasıyla aşılacağına inanmıştır. Bu noktada Nezihe Muhiddin etrafında oluşan ekibe Cumhuriyet'in ilk feministleri denilebilir. Kadın bir Türk aydını olarak, hiçbir zaman kadın hakları konusunda yapılacaklara seyirci kalmamıştır. Kadınların haklarına ve toplumsal alandaki konularına ilişkin konularda bizzat öncü bir rol üstlenmiştir.

Kadın hakları ve toplumsal konumu temelinde geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurmak isteyen Nezihe Muhiddin, cumhuriyetin ilk yıllarında düşünceleriyle sınanmış feminist bir aydın olarak gösterilebilir. Muhafazakârlığın temel reflekslerine karşı hareket eden, kendi entelektüel talepleriyle gerçekler arasında sıkıştığında, kadın haklarını önceleyen, bir tavır tercih eden Nezihe Muhiddin, Türk Kadın düşüncesinin ve aydınının, davranış örüntülerine ilişkin ipuçları da vermektedir. Dolayısıyla Türk aydınının en önemli özellikleri olarak sıralanan misyonerlik ve fonksiyonellik Nezihe Muhiddin'de de görülmektedir. Çünkü Türk aydınının doğuş evresi aynı zamanda Batının keşfedilmesi sürecinin içerisinde yer almaktadır. Batıya duyulmaya başlanan hayranlık Türk aydınının ve doğal olarak Nezihe Muhiddin'in misyonerlik yönünü geliştirmiştir. Son söz olarak, Nezihe Muhiddin'in çalışmanın ilk bölümlerinde ortaya konulan aydın tiplerinden Modern Aydın tipine yakın olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Balcı Meral ve Mervenur Tuzak (2017), “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 1: 43-51.

Batuhan, Hüseyin (2002), “Entelektüel Kavramı Üzerine”, Entelektüeller Gerekli mi?, **Cogito**, Sayı: 31, YKY, ss. 95- 101.

Bauman, Zygmunt (1996), **Yasa Koyucular ile Yorumcular**, İstanbul, Metis Yayınları, 1996.

Baykan, A.ve Ötüş, B (1999), **Nezihe Muhiddin ve Türk Kadını 1931**, İstanbul: İletişim Yayınları.

Baykan, Ayşegül ve Belma Ötüş (2009), **Nezihe Muhiddin ve Türk Kadını (1931), Türk Feminizminin Düşünsel Kökenleri ve Feminist Tarih Yazıcılığından Bir Örnek**, İletişim Yayınları, İstanbul.

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

- Bottomore, B. Tom (1990), **Seçkinler ve Toplum**, Gündoğan Yayınları, Çeviren: Erol Mutlu, Ankara.
- Dinçyürek, Hatip Sena (2016), II. Abdülhamit Dönemi'nde Bir Genç Kız Dergisi: Hanımlara Mahsus Gazete'nin Hanım Kızlara Mahsus Kısmı", **Tarih ve Edebiyat Yazıları**, **Ayşegül Keskin Çolak'a Armağan**, ss: 143-156.
- Doğramacı, E. (1997), **Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Günay, Ertuğrul (1995), "Aydınlar, Devlet ve Demokrasi", **Türk Aydını ve Kimlik Sorunu**, Bağlam Yayınları, Editör: Sabahattin Şen, Ankara, ss. 507- 514.
- Hilav, Selahattin (2002), "Entelektüeller ve Eylem", **Cogito**, Sayı: 31, İstanbul, ss. 103- 106.
- Kılıçbay, Mehmet Ali (1995), "Türk Aydınının Dünyasını Anlamak", **Türk Aydınının Kimlik Sorunu**, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss. 175- 180.
- Mahçupyan, Etyen (2006), Hangi Entelektüeller?, **Doğu- Batı**, Sayı:35, İstanbul, ss: 17-26.
- Mardin, Şerif (1991), "Aydınlar Konusunda Ülgener ve Bir İzah Denemesi", **Toplum ve Bilim**, Sayı:24, İstanbul, ss. 9- 15.
- Mardin, Şerif (1991), "Aydınlar Konusunda Ülgener ve Bir İzah Denemesi", **Türkiye'de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 251- 260.
- Oran, Baskın (1995), "Az gelişmiş ülkelerde Aydın ve Milliyetçilik", **Türk Aydını ve Kimlik Sorunu**, Araştırma Dizisi Bağlam Yayınları, Hazırlayan: Sabahattin Şen, İstanbul, ss. 385- 389.
- Özlem, Doğan (1995), **Felsefe Geleneği ve Aydınımız**, Araştırma Dizisi Bağlam Yayınları, Derleyen: Sabahattin Şen, Ankara, ss. 205- 226.
- Özel, İsmail (1983), "Tanzimat'ın Getirdiği Aydın", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt I. İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 61- 66.
- Öztürk, E. (2007), **Türk Kadınının Feminizme Bakışı**, İstanbul: Karmat Yayınları.
- Subaşı, Necdet (2006), **Türk Aydınının Din Anlayışı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Vergin, Nur (2006), "Entelektüel Olmak ya da Olmamanın Sosyolojik Belirlemeleri Üzerine Bir Deneme", **Doğu-Batı**, Sayı: 37, Entelektüeller III. ss. 19.
- Yılmaz, Hadiye (2016), "1923 Yılı Mizah Basınında Kadınların Seçme-Seçilme Hakkı Ve Kadınlar Halk Fırkası", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 59, Güz 2016, s. 263-296.

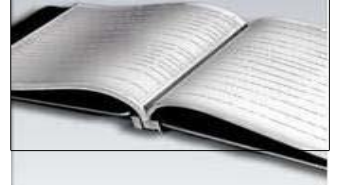

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

Zihnioğlu, Y. (2003), **Kadınsız İnkılâp (Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği)**, İstanbul: Metis Yayınları.